

نشانه شناسی در معماری مسجد شیخ لطف الله اصفهان

عرفان محمدی^۱، شقایق مولوی^۲، یاسمن باستانی^۳

دکتری معماری، مدرس گروه معماری و شهرسازی Erfan.mohammadi۲۶@yahoo.com
دانشجوی کارشناسی ارشد معماری داخلی دانشگاه ایوانکی sh.molavi.ch@gmail.com
کارشناسی ارشد معماری yasamanbst@yahoo.com

چکیده:

معماری دوره اسلامی ایران بخش مهمی از معماری ما را تشکیل می دهد. این اهمیت از یک سو به لحاظ غنای این معماری است که تمامی صاحب نظران به آن اذعان دارند و از سوی دیگر به دلیل پیوند عاطفی عمیق ما با این معماری است که هنوز مردم ما در ساخته های این نوع معماری زندگی می کنند و با آن انس و الفت فراوان دارند. به این ترتیب شناخت خصوصیات، کیفیات، نشانه ها و ارزش های آن از مهم ترین تکیه گاه هایی است که برای رهایی از وضعیت نابسامان امروز و رسیدن به معماری و شهرسازی شایسته برای آینده این سرزمین بدان نیازمندیم. امروزه یکی از مهم ترین معیارهای کیفیت بخشی به فضای معماری، «حس مکان» است. حسی که به معنای ادراک ذهنی مردم از محیط است، به طوری که فهم و احساس فرد با زمینه معنایی محیط پیوند خورده و یکپارچه می شود. این حس عاملی است که موجب تبدیل یک فضا به مکانی با خصوصیات حسی و رفتاری ویژه برای افراد خاص می گردد. لیکن امروزه وجود خلاء معنا در بسیاری از آثار معماری بیش از پیش خودنمایی می کند. پس عوامل معنایی یکی از موثرترین عواملی است که در ارتباط با انسان و محیط مطرح می شود. از این رو بایستی این مهم مورد توجه طراحان فضاهای معماری در جهت به وجود آوردن حس مکان مد نظر قرار بگیرد. در این راستا علم نشانه شناسی که در بسیاری از علوم ادراکی، ریشه دارد می تواند با استفاده از نشانه ها با تکیه بر مفهوم دلالت، موجب ارتباط هر چه بهتر مخاطب با فضای معماری می شود. عوامل نشانگی می تواند وجوه مختلف کاربردی، ساختاری و معنایی را به طور هم زمان در شکل دهی فضای معماری مدنظر قرار دهند. استفاده از عوامل نشانگی و تاثیر گذاری آن ها در فضاهای معماری، موجب ایجاد تعلق به فضا و حس مکان می شود. بدین منظور در پژوهش حاضر با استفاده از روش کتابخانه ای و میدانی در جمع آوری داده ها عوامل نشانه ای بکار رفته در معماری را مورد بررسی قرار داده ایم.

کلید واژه: نشانه شناسی، رمزگان، حس مکان، مسجد

مقدمه:

نشانه شناسی علمی است که به مطالعه ی نظام های نشانه ای نظیر زبان ها، رمزگان ها، نظام های عدالتی و غیره می پردازد. پس می توان علمی را طراحی کرد که به بررسی زندگی نشانه ها در دل زندگی اجتماعی بپردازد؛ این علم بخشی از روان شناسی اجتماعی و در نتیجه بخشی از روان شناسی عمومی خواهد بود. یکی از جامع ترین تعریف ها، تعریفی است که امبرتو اکو از نشانه شناسی انجام داده، او در تعریف نشانه شناسی می گوید: "نشانه شناسی با هر آن چه که نشانه تلقی شود سروکار دارد" (اکو ۱۹۷۶، ص. ۷). از دید نشانه شناس، واژه ها، تصاویر، صداها، ایما و اشارات و ژست ها، و چیزها می توانند نشانه باشند (چندلر ۲۰۰۲، ص. ۲). نظریه پردازان و صاحب نظران در تعاریفی که در مورد نشانه انجام داده اند مشخص شد که با یکدیگر در تعریف نشانه دارای اختلاف نظر می باشند ولی در یک جمع بندی کلی در تعریف نشانه شناسی با یک دیگر هم سو و هم نظر می باشند به طوری که نشانه شناسی را در گسترده ترین مفهوم، آن را برای مطالعه و شکل های شکل گیری و مبادله معنا بر مبنای نظام های نشانه ای دانسته اند (ریاحی، ۱۳۹۴).

هدف: